

РЕЦЕНЗИЯ

ОТ: **проф. д.с.н. Михаил Стоянов Мирчев**, катедра „Политология“, факултет „Международна икономика и политика“, УНСС

ОТНОСНО: **дисертационен труд** за присъждане на научна степен „**доктор на науките**“ по научна специалност „**Социология**“, в професионално направление 3.1. „Социология, антропология и науки за културата“

АВТОР на дисертационния труд: **Андрей Викторов БУНДЖУЛОВ**, УНСС
Доцент, доктор по социология,

ТЕМА на дисертационния труд:

„ВЛАСТ и ВИДИМОСТ.“

**Към една историческа социология
на политическите видимости“**

ОСНОВАНИЕ за представяне на рецензията:

Участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 332/22.02.2019 на Ректора на УНСС.

Информация за дисертанта

Дисертантът е представил за обсъждане дисертационния си труд в катедра „Икономическа социология“ на УНСС съгласно чл.39 от ППЗРАСРБ. Разкриването на процедурата по защита на дисертационния труд е извършено на основание: *решения на КС на катедра „Икономическа социология“ (протокол №250 от 07.02.2019)*

Андрей Бунджулов през 1976 г. завършва висше образование в СУ „Климент Охридски“, специалност „Философия“, специализация „Социология“. През 1976 г. започва работа като стажант-асистент в Центъра по теория и управление на идеологическия процес (ЦТУИП) към АОНСУ. От 1978 до 1988 г. е асистент по социология на социалното управление в катедрата по социология на СУ. От 1990 до 1992 г. е научен сътрудник в НЦИОМ. От 1992 – сътрудник на Института за социална критика (ИСК).

През 1996 получава научна степен **доктор по социология**. От 1997 г. е хоноруван преподавател по **социология на политиката** и по **социология на историята** в ПУ „Паисий Хилендарски“, катедра „Етнология и социология“. От 1999 – доцент в катедра „Етнология и социология“ в ПУ „Паисий Хилендарски“. Чете лекционни курсове по социология на политиката и социология на историята. От 2007 е доцент в катедра „Икономическа социология“ в УНСС.

Има издадена монография през 1995 – **„Хетеротопии“**. В 3 други монографии участва в съавторство. Те са за *Социалната стратификация*, *Социалните неравенства в училището*, *Мрежите на Прехода*. Има 10-ки студии и статии, вкл. в теоретичното и концептуалното поле на настоящия труд.

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА на представения дисертационен труд

Дисертационният труд е в **обем от 476 страници** (основен текст 448 страници) – като стандартни машинописни страници (1800 знака) обемът е **1,5 пъти по-голям**. Това си е наистина „дебела книга“ – достойна първо по своя обем, и след това достойна и по своето качество за голям докторат.

Отбелязвам специално количествените аспекти, защото зная колко трудно днес и за мнозина непосилно е да се пишат дебели книги. Това си е **огромно личностно усилие**, което би следвало да адмирираме специално и дружелюбно.

Авторът по принцип не е любител на фигурите, схемите и таблиците, на фигуралното визуализиране на абстрактната материя. И поради това нека специално отбележа, че той в този си труд твърде удачно е използвал 5 авторски фигури – те са описани на стр. 455. Признавам, че аз лично имам проблем с проумяването на някои от тях (напр. Фиг 2, стр. 239, за огледалният опит на Фуко), но това го отдавам на факта, че аз като мислене и методология стоя в едно съседно парадигмално поле, а не като слабост на автора.

Много ми хареса Фиг. 5, стр. 415, за **молекулата на конверсиите** – молекула между 4 **ключови институционални играча и удвояването им чрез функционални подгласници**. Тази авторова схема е пример за **евристично синтезиране** и удачно **абстрактно визуализиране** на един така многомерен обществен и институционален процес.

* * *

Нека тук отбележа и използването на 2 картини. От тематизирането на проблема за огледалото и твърдението, че за **успешния анализ на модерния свят**, а може би още повече за **пост-модерния свят**, а може би най-вече за **след-пост-модерния** днешен нов свят, е важно в анализа да се използва **метода на огледалото** – с неговите конструктори на 2 полюса и на 2 погледа (стр. 248), се стига до гравюрата **„Меланхолия“** на Дюрер (1514). За жалост се стига и после авторът я прескача, започвайки нова глава.

Така гравюрата не бива експлицирана смислово и не се използва рационално като ключова символика. А нека припомня, че самият Дюрер и неговата „Меланхолия“ са ключови в **трансцендирането** на морално-философската традиция на Масонството, както и в обръщането и **преобръщането на посоката** – *отвън навътре* и *отвътре навън*, както авторът казва (с. 247). Нека отбележа и факта, че в полето на **видимостта** и политиката, **измамната видимост** и реалната политика, **възпрепятстващата видимост** и стратегическата политика“ гравюрата „Меланхолия“ е в корена на така нар. **„конспиративни теории“** и новото свръхвнимание към тях. А те пък са в основата на политическия конструктор

„*фалшиви* новини” и раздиращия ни сблъсък във властовата и политическата публичност днес. На вътрешната защита препоръчах да бъде задържано вниманието върху „Меланхолия” малко повече – и като фигурална символика, и като политическа стратегия, която е закодирана в система от числа. Виждам, че в окончателния вариант това не е направено, авторът се е въздържал от акцентирание и органично вплитане.

Втората графична картина също е символна и заредена с изкусителни аналитични проекции. Самият автор успява само в няколко реда да навърже ключови неща: за разпадането на символната връзка между лична биография и надживяна обща история, за блокирането във сингуларни точки при еманципиращото се самонаследяване, за вторачването в миналото с огромното желание да се откъснем от него и да полетим към „прогресивното” бъдеще, както и възприемането като една линия на процеса на самонаследяване и затъване в авторовата „тропична илюзия”.

Тук нека обобщя. Нали Ви казах, че харесвам това **синтезно прескачане** от **абстрактно-умозрителното**, през **огледалните конструктори** на социалното, до **образно-символно-смысловото**. Адмиравам тези детайли в авторската работа. Но и препоръчвам още малко смелост в тази посока – тълкувателна смелост, интерпретативна смелост – проявена в допълнителен текст към двете графични картини.

* * *

Използвани и цитирани са **362 академични източника** – 284 на български език, 21 на руски език, 57 на френски и английски език. Също са посочени и 4 интернет източника. Над 2/3 от използваните произведения на български са **преводи на западни автори**. В дадената библиография към труда са включени достатъчно много и в парадигмално ветрило български автори, но повечето от тях не виждам да са използвани в текста.

Основателно може да се твърди, че е **демонстрирано отлично познаване на научната литература и изследваната в дисертационния труд проблематика**.

Нещо повече – в полето на използваната научна парадигма **авторът успешно съединява, надстроява, взаимно проблематизира, концептуално синтезира всички основни автори от модерната, индустриалната и постмодерната епохи** – в 3 вековна академична и мисловна перспектива. Считаю, че това само по себе си, не е просто демонстрация на авторова ерудиция, не е просто творческа добросъвестност.

Това от страна на автора е успешна проява на **систематичен подход** към концептуално-методологичните му приноси, както е и лична демонстрация на **висок морал** сред академичната общност. Радвам се и подкрепям, че дори Маркс не е засенчен от Вебер, нито е изтласкан в архаична периферия от Мишел Фуко и Жил Делюз, от Пиер Бурдийо и Деян Деянов.

Литературните източници са използвани коректно със съответните препратки и библиографски данни.

АКТУАЛНОСТ на темата и проблематиката

Безспорно темата на дисертацията е АКТУАЛНА.

Актуална е в чисто **прагматичен политически-ситуационен план**. След 2014 г. Втората студена война се води чрез **яростни информационни и пропагандни битки** – геостратегически, идеологически, ценностни, културни, миграционни. Създават се две **огледални картини** за Света, за същността на кризата на нео-либералния Запад, за

започналите бурни политически и икономически трансформации, за надвисналия световен военен сблъсък. Закономерно бяха изфабрикувани политическите конструкти за „*фалшиви новини*” и „*конспиративни теории*”. Всъщност живеем в условията на глобална **война на привидности и видимости, война между противопоставените „картини на видимост”**. Алтернативните картини на видимостта се натрапват на масовото внимание и съзнание с всички възможни комуникационни пропагандни средства.

При това положение има ясна **прагматична заявка към социологията и сериозните социални науки да догонят обществените реалности**, създавайки **адекватен понятийно-концептуален и теоретико-методологичен апарат** за анализ и моделиране, за прогнозиране и оптимизиране на Властта. Мисля, че точно в това поле на **органична връзка между обществен контекст и практика**, от една страна и от друга – **научната рефлексия и евристика** е настоящата разработка.

ПОСТАНОВКА на изследването – изследователско Поле, Област ОБЕКТ на изследването

В този огромен по обем и мащабен по съдържание авторски научен труд има 16 страници, които следва да дадат отправна яснота **какъв е ОБЕКТЪТ** на изследването, какво е неговото **изследователско ПОЛЕ**, какъв е **авторовият теоретико-методологичен ПОДХОД** – с. 7-18, 18-21, 38-56. Авторът тук концептуално дефинира и скицира своето изследователско поле и подход.

Този текст е извънредно концентриран, трябва да се чете с часове. И това е нормално след като самият автор казва, че това изследване му е опит **не просто за концептуално**, а за **стратегически насочено теоретично** и заедно с това **емпирично подплътено изследване**. (с. 18-19) Аз лично прочетох тези страници внимателно, многократно се връщах към тях при четенето на целият труд. Заедно с това, признавам си, се зареждах не само с нови проекции към проблематиката, но и с **критическа енергия** на методологичен **скептицизъм**.

- Тук става ясно, че *Социологията на политиката* и *Политическата социология* са различни неща – според автора, първата действа в полето на **ОБЩОсоциологическо равнище и мащабност**, чрез системна и МАКРОобществена перспектива, докато втората е **конкретизирана приложно отраслова** социологическа дисциплина, „*ситуационна теория*”, „*grounded theory*”. Приемам, че има основание за такова ранжиране, макар че детайлизациите в работата нататък често се припокриват, разграничителните линии се разтварят, проекциите се разместват...
- И двете социологии за политиката, политическото и властта са кристализация на така нар. „*социологически ПОДХОД* към политиката”. И тук има нещо извънредно провокационно. Задачата е този подход да се разгърне като една **ЦЯЛОСТНА теория** – теория за „Властта” (с главна буква), осъществявана не само от държавата спрямо и във всички полета и елементи на обществената система. Разграничението е **спрямо дифузно разпръснатите феномени на власт** сред сплотените социални общности и функционалните групи, сред гражданските формирования като семейството и родовите общности, дори в сферата на училища, болници и др.под. (по Дюверже), които бихме си представили като обособени, функционално самостоятелни и самоуправляващи се. И това, както горното разграничение, после в детайлизираните текстове по-често се размива и не се удържа методологически...

- Авторът говори, че тази **цялостна теория от социологията към политиката следва да бъде нещо като МЕТА-теория** – НАД многото науки, които приемат политиката, политическото и властта като свои обект на изследване. Става дума социологическият **МЕТА-синтез** над плодотворната работа на историята и философията, на политологията, на психологията и антропологията, на икономията и др. Горещо подкрепям и тази теза, въпреки старите страхове от „социологически фундаментализъм”. Тук бих направил и препратка към един подобен мета-синтез на Мануел Кастелс в книгата му **Communication Power**. (2011).

- Разграничава се **политическа власт** в ТЕСЕН и в ШИРОК смисъл. В тесен смисъл тя е „**държавна организация и дейности на държавния апарат и институциите**”, но освен това тя е и поле на символна власт като „държавен *мета-капитал*” (по Бурдийо). В широк смисъл тя е „**политическа и административна ВЛАСТ** във/над социалните полета”. Тук вече не съм съгласен. Така формулирани двете неща доста се припокриват. Доколкото Властта действа чрез институции и апарат, чрез администрации и закони, чрез организация и съответни дейности, вкл. сред човешките общности, в жизнения свят на всекидневието. И доколкото реалната власт винаги е власт над социалните полета и символните ракурси, просто няма друг вид власт. Освен в случаите, когато мислим тези полета като самоконструиращи се на пустинен остров. Но от друга страна, адмирам самият **методологически подход** на автора да се **търси разграничаване в тесен и в широк** понятиен смисъл и проекции.

- Казва се ясно и категорично, че „*стратегическото* изследователско поле” е маркирано в триадата: „**Власт – Видимост – Публичност**”. По подобие на горното тук стои въпросът „видимост” ще бъде ли разграничена и ясно дефинирана в тесен и в широк смисъл? Това е методологически важно, когато привидностите и видимостите се използват като понятийни конструкти в полетата на социализма и капитализма, когато се анализират топични ефекти и проявления. Подозирам, че ако „видимост” бъде разграничена в тесен и в широк смисъл, то горната триада ще има и вариант: „**Власт – Публичност – Видимост**”.

- Тук се говори за историческо **произвеждане(-формиране)**, и след това за **разположение(-структуриране)**, и след това за **превръщания(-трансформации)**. Всичко това „исторически” нагледно в реалните обществени процеси и форми, видимости и картини на видимости. Но за мен остава въпросът, защо **авторът подминава цялата теоретизация и политизиране на така нар. „социално-обществено-инженерство”** от последните десетилетия. Напр. класическия политически и медиен, и семантичен анализатор **Ноам Чомски**, или пък актуално действащият в Европа политически инженер американецът **Steve Bannon**. Още повече, че в тази работа се търси органичен теоретико-методологичен синтез между Фуко-Веберовата-традиция и Маркс-Бурдийо традиция. Още повече, че това инженерство е пряко свързано с инструментите (медийни, пропагандни, психологически) за „*произвеждане, разположение и превръщания*” на **фалшива видимост** на политическите цели, за политическите субекти, относно обслужваните интереси, за реалните резултати от политиката, за облагодетелстваните и жертвите на Властта. Още повече, че авторът настойчиво дефинира **политическата дейност** като *преходи-преводи-преноси* на обществен ред, на **политически ред (номос)**. При това в плетеницата на социалните дейности, които се диференцират и усложняват твърде динамично в съвременното общество. И при условия, че всичко това още веднъж бива дублирано и усложнявано от специфичните апарати („*бюрокрация*” по Вебер) за конкретно *ръководство-управляване-властване* над конкретните дейности и

процеси във всяко социално поле, при това чрез нарастващата сила на „посредници“ между държавата и капитала, между политиката и частните интереси. (с. 46)

- В историческа перспектива анализът е концентриран върху **политическата власт в МОДЕРНОТО общество**. (с. 36) То е видно в проекцията на ДОполитическите и ПРЕДмодерните форми на Власт. Питам се, а **защо не и ПОСТмодерната епоха** и нейните форми на Власт? А **защо не и СЛЕД-ПОСТ-модерната днешна епоха** и настоящите форми на Власт?
- Тук ми се иска да има **ясно спиране от автора на исторически времевата валидност** на работата. Това ми се струва важно **уточняване относно обекта** на изследването. Доколкото разбирам от текста, става дума за спиране и ограничаване само до ХХ век. Т.е. не се продължава към и през пост-модерната епоха на Глобализацията от 90-те насам; не се анализира отвъд края на индустриалното общество от 2-рата половина на ХХ век; не се отчита потъването ни в хедонистичното потребителско съвременно западно общество.
- Анализира се съответната „*политическа власт par excellence*“ на модерната капиталистическа и социалистическа епоха от 30-те до 80-те на ХХ век, но без трансформациите на властта и виртуалните ѝ видимости от последните 2 десетилетия, особено след 2014 г. Това е съществено самоограничаване на автора, доколкото точно тези 2 последни десетилетия не са подробност в историческия пейзаж. През тях са развихри **комуникационната революция**, възцари се новата **власт на мобилните комуникации** – а това е власт не само върху политиката и бизнес отношенията, но и върху масовата психика, върху семейството и характерологията на младите поколения, власт върху всички форми на видимости и привидности. През тези 2 десетилетия се развихри **6-та технологична революция**, която вече посяга към масовото генно инженерство, масовия чипиран контрол върху населението, използва повсеместно нанотехнологиите, даде тласък на **новия технократизъм** – вярата във всепоглъщащата мощ на изкуствения интелект. Тук нека припомня, че се прогнозира „точка на Сингулярност“, при това към недалечната напред 2045 година – тогава **„Властта“ ще се концентрира и тоталитаризира** във форми и мащаби, които са извън въображението на здравия разум.

ПРЕДМЕТ на изследването

На вътрешната защита имаше критика, че го няма изрично дефиниран по традиционния начин още в началото на дисертацията. Сега нещата са уплътнени и допълнени, визирам стр. 7-18, в Увода, в рубриката **„Залогът на изследването – очертаване на проблемното поле и подход“**. Тези първи страници по същество са за обекта и предмета на изследването, за специфичния методологически подход, както и ясно дефиниране на „няколкото водещи линии, пресичащи отначалото до края изложението“. (с. 18-19)

Както аз успявам да се ориентирам **ОБЕКТЪТ** на това теоретично изследване е **Властта** (с главна буква), властовите **феномени на политическата власт**. (с. 7)

Властта е разбрана **не като „политическа надстройка“** (не само като държава). Тук ясно е заявено едно оттласкване от Маркс и неговият макро-социологически структурно-функционален модел за обществото като динамична система.

Властта е постулирана като **присъща на социалните полета**, като **социален ред** във и на отделните социални полета – разбирам го като дифузно и имплицитно присъствие на властта навсякъде и във всичко. Това нататък в текста е дефинирано като **власт с малка буква**, и различно от **Властта с главна буква**, която е власт в мащаба на държавата и обществото като цяло. Опасявам се, че тук авторът е допуснал някакво стартово противоречие в собственото си типологизиране и мащабиране на проблематиката, на обекта и предмета си.

Както аз успявам да се ориентирам **ПРЕДМЕТАТ** на това теоретично изследване е **как политическата власт поражда видимости**. А те от своя страна **реверсивно пораждат власт**. Нещо като формулата „**Власт – Видимост – Власт прим**”. (с. 8-18, 80-88)

Авторът изрично подчертава и ни изяснява, че ще се занимава с **ключовата инверсия** „**Власт на Видимостта към Видимост на Властта** и обратно”. Ще анализира и експлицира как взаимно те функционират?

- Като две **различни и паралелни реалности** и обществени феномени?
- Или като **две снети една в друга реалности**, като диалектика между съдържание и форма, между цели и проявления, между интереси и обяснения, между реалности и привидности, между утопии и хетеротопии?
- Като **конструирани** на видимости и картини на видимост **чрез властта**, но и обратно – като историческа трансформация на властта и посредниците ѝ. Като повратни точки ((turning points) различните режими на власт и съответните им видимости, посреднически структури и видимости. (с. 8)

Авторът разглежда **публичното пространство** като хетеротопно пространство на **символна власт**, вкл. при **оглеждането между места и контра-места** (по Фуко), например, както се оглеждат взаимно политиката и икономиката. И всичкото това – смислово и символно – в огледалата на видимостите и контра-видимостите. Тук **ключовата инверсия** е между **видимост на властта** и **власт на видимостта**. (с. 12) Тук предметът се разтваря до посредниците, до **посредническите структури, които също са власт**. Самите те инверсират **от доминирани към и във доминиращи** социални структури в общата амалгама на Властта. (с. 13) Следва специално да се отбележи и удачният анализ на **символните полета**, претоварени с видимости и привидности, които **ображдат и понякога задушават** различните социални посредници.

Авторът описва феномените на политическата и властовата видимост. Те са:

- **осветеност** – постига се чрез светлината върху фактите и събитията в политиката и властта, това което се нарича публичност;
- **изказуемост** – постига се чрез **езика, езиковата култура**, чрез езиковата идентичност и културна комуникативност;
- **описаемост** – постига се чрез политическото **слово и реториката**, чрез словесното обаяние на политиците и държавниците;
- **осезаемост** – постига се чрез **допирът**, човешкият контакт, усещането за внимание, за разбиране, за уважение, за достъпност на политиците и държавниците.

Подчертава се неимоверното **нарастване на Властта на Видимостта** днес. (с.16) И така по същество авторът ни казва колко е **актуална неговата тема и проблематика**, практически е актуална, следователно и теоретично-методологически е актуална.

Тук от себе си бих изброил **съответни определения за съвременната ни епоха** като: „епоха на образа”, „общество на опаковката”, хора „във виртуалната реалност”, „поколение на селфито”, „сила на бранда” и брандирането, „магически думи” и образи в политиката, психично „изграждане или съсипване” (image making or character killing) на политиците като „търговска марка” сред „политическия пазар”, ... Авторът не борави с тези определения и акценти относно след-пост-модерния днешен нов свят. А всички те са и привидности и субстанциални реалности, и видимости и политически инструменти, и целево конструирани публични картини на видимости днес. Така и в този смисъл отново констатирам самоограничаването на автора до прага на новото Хилядолетие, т.е. оставане в реалностите и привидностите на развитието до края на ХХ век.

Философски и методологически авторът позиционира ключовото си понятие **Видимост** спрямо фундаменталното понятие **Истина**. Той изрично изрежда няколко интерпретативни ракурса в анализа си: истина и **политика**; истина и **мнение**; истина и **двусмислени факти**; **конфликтни факти** и истини.

В обърнатото огледало той говори за **фалшивите новини** като мощен пропаганден инструмент; още за **полуистините** и чрез тях манипулация на общественото мнение и политическите граждански нагласи; и разбира се за фалшификация на факти и **дезинформация**. И всичко това го полага в мащаба на голямата политика – държавна, междудържавна и геостратегическа – говорейки за **информационни и пропагандни войни** днес.

Властта винаги се проявява в **РАЗЛИЧНИ РЕЖИМИ на видимост и публичност**. Чрез изброените феномени на: **практики и ритуали, институции и апарати, привидности и (илюзии – ММ), картини на видимости и (образи – ММ)**.

Авторът приема, че това са все **обществено-приети и валидни** сред дадена общност и група, в дадено общество и държава **мисловни форми**. (по Маркс) Тук аз се осмелявам да добавя, че това са **мисловни форми, които смислово ориентират** хората и ги адаптират към конкретна обществена и политическа ситуация. Нека отбележа изричната бележка на автора, че той **избягва субстанциални понятия** като „система”, „структура”, „мрежа”, „поле”, „сфера”, „пространство.” (с. 58) Всъщност, той непрекъснато ги използва и насочва мисълта ни чрез тях, НО ... в несубстанциален смисъл, според него. Ето, тук е моето основно методологическо несъгласие. Надали едно такова **систематично релативизиране** – и субективизиране, и неизбежното по този път психологизиране – подпомага яснотата в тезите и успехите на този труд.

Ето, на същата страница, по-горе, се говори за сфера и полета, за „**политиката като специфична сфера**” и връзката ѝ с така нар. „**социални полета**”, за преплитане и опосредяване на **структури и мрежи**, за участие на политически **актьори в играта** сред съответните полета, ..., и т.н. (с. 58)

СТРУКТУРА на изследването

Дисертационният труд е развит в **класическа структура** като Увод и Въведение, три части, с по три или четири глави. Няма Заключение като стандартно обобщение накрая. По същество неговата роля се играе от последната глава „*Отвъд пределите на капитализма. Усмиряването на ирационалния подтик*”. Това е концептуално завършване на труда, в очевидна историческа перспектива. Има и отделено „Вместо заключение” – назовано

„*Метафизика на светлината*“. Представени са и Списък на фигурите и картините, и Библиографията.

Обемът и мащабността на тази работа са впечатляващи. Съдържанието е разгърнато и детайлизирано в **70 тематични ракурса**, успях да ги преброя. Само по себе си това свидетелства не само за авторовата амбиция и творческото постижение, но и за **многоизмерността на проблематиката**, за **многовариантността на приложението** на методологическия подход, за ветрилото от **историческо проектиране** и аналитична рефлексия.

Във Въведението (95 стр.) авторът предлага своята **аналитична решетка** и дава своята **методологическа рамка** на основните идеи, **линии на аргументация** и концептуалния **инструментариум** на това изследване. Отваря се за читателя кутията с инструментите. Показват се социалните полета и пространства през **призмата на хетеротопиите**. Става ясно, че ядро на тази работа е анализът на **социализма**. Съпоставят се и се разграничават **привидности от видимости**, и след това се конкретизират в **картини на видимост**. Експлицира се **сдвояването и двупосочната инверсия** между власт и видимост. Акцентира се на **абсорбирането на Властта от видимостта** и привидностите, днес можем да кажем абсорбиране на реалността от „*виртуалната* реалност“.

Първата част (117 стр.) е **теоретико-концептуална**. Структурирана е в **три глави**. Изяснява се авторовата визия за същността и предмета на Социологията на политиката и властта. Щрихира се континуума „**Вебер – Елиас – Шмит – Фуко – Бурдийо**“. Любимите автори. Привързващите към тази парадигма автори. Но заедно с това оставящите ни в края на ХХ век автори. Оставящи ни само в зоната на модерната епоха автори. Пред прага на пост-модерната. И далеч преди след-пост-модерната ни епоха от последните 15-ина години. Разграничават се понятийно „*политическо*“, от „*политика*“, и най-сетне от „*власт политическа*“.

Тук се акцентира върху **реверсивните отношения между двете сфери** в системата на обществото: **икономика и политика**. Така се прави концептуален преход от Маркс, през Вебер, до Фуко и Бурдийо. Прави се опит за синтез между тези доста различни и автономни 3 социологически перспективи и начини на аналитично и интерпретативно мислене. Акцентира се на взаимните „*преноси-преходи-преводи*“ между икономика и политика.

Тук специално внимание се отделя на **социолога** като обществена **фигура и роля**. На включеността му и активното участие в **политическия процес и игра** – по принцип и съвсем конкретно по време на избори. С особен интерес прочетох разсъжденията и визията за социологическото поле **в условията на различните политически режими** – тези които **извисяват и разгръщат** социологията, и другите, които **свиват и смачкват** социология и полето ѝ на политическо участие съучастие.

Аз бих продължил тази линия на самоанализ и в десетилетията след Прехода (1999) – тук нещата още повече се избистрят като детерминираща политическа среда за академичния и творческия профили на социологията и на новите поколения социолози. Интригуващо би било описанието на съответните **картини на видимост**... Например, видимостта за нашето с Вас значимо академично творчество чрез системата на западни реферирани издания и импакт фактор – видимост за наличие и значимост или видимост за липса и незначителност. Тук пък ми липсва смел български автор като Духомир Минев, с неговата книга „**Социология, власт и общества**“ от 2011 г.

Втората част (107 стр.) е **понятийно-концептуална приложно-аналитична**. Функционирането на публичното пространство и формите на символната власт се

концептуализират чрез основните понятия: **хетеротопия, утопия, номос, хетеротопични и тропични ефекти**. Тук ми липсва понятието **аномия**. Мисля, че мястото му е до хетеротопия – с техните припокривания и разграничаване.

Проследяват се **историческите трансформации на политическите режими** чрез видовете публичност. Типологията на **видовете публичност** е безспорно интригуваща и евристична: *зрелищна, представителна, огледално-церемониална, либерална, анонимна публичност*. Последната е визирана като валидна през **късно-модерната** епоха. Дискутира се модерното **феноменологично поле, структурните трансформации** на публичността, феномените на **съединяване между привидности и видимости** в конкретни картини на видимост.

Картините на видимост са проследени в тяхната историческа трансформация. Особен интерес за мен са двата последни акцента: видимостта като властови **инструмент** и видимостта като същностна **завеса**. Евристично са разграничени „*зрелищната*” от „*представителната*”, „*анонимната*” от „*либералната*” публичности.

Цели 54 страници са отделени на **социалистическата хетеротопия** – като пространство на символна власт и инструмент за утвърждаване и гражданска легитимност, със системното идеологизиране на картините на видимост и стремеж към свръхвизуализирана публичност на властта и политическите императиви. Този конкретен анализ, с нови акценти, продължава и се разгръща и в Първа глава на Трета част – „*Картини в края на стария режим*” – още 20 стр.

Третата част (104 стр.) е **приложно-аналитична**. Мястото и времето се преместват в късния социализъм и Преходът, в Перестройката и подготовката за саморазпадане на тогавашната политическа властова и идеологическа ценностна система.

Интригуващи са **феноменологичните анализи** на битката с картините от и на миналото, кризата и обръщането на биографиите, самонаследяването на новите-стари елити, двойната отхвърленост, огледалното формиране на новите идеологическите идентичности, вплитането между наследени и нови връзки и мрежови структури.

От този микро-ракурс се преминава отново към **макро-ракурса** на икономическата система, конверсията на капитали, революцията чрез активни и мобилизирани социални мрежи, преминаването през фаза на двуполусен партиен модел, узурпирането на политиката и властта от мрежа от подставени лица. Всичко това в мащаба на повторното възцаряване на капитализъм в България

Накрая, тук се дава бърз поглед към **новите хетеротопии**, към техните типични политически форми и властови формули, към специфичните им форми на публичност и картини на видимост. Отваря се дискурса и към едно възможно **бъдеще отвъд съвременния капитализъм**, макар и в кавички се визира „*нов обществен строй*”.

Ясно е заявена авторовата хипотеза, че вече на практика се **формират общностни анклави** (с. 446), въпреки привидното всемогъщество на политическото и ценностното статукво. Те правят своя **пробив към една нова етика** – на хуманизъм и споделеност, на духовност и антимеркантилизъм, на социализираност на икономиката редом с нормална консервативност на културата и човешката идентичност. Това, последното, го добавих от себе си. Искане ми се в тази посока да би се развила и мисълта на автора.

Споделям и казаното по Лиотар, за **меланхолията** като доминиращо емоционално-психично състояние в **пост-модерната** епоха. Сега в след-пост-модерността доминантата би следва да очакваме, че ще се завърти към **оптимизъм и спокойна градивност**, към изявен **индивидуализъм в хармония със асертивност**, към продължаващ стремеж към успех, но в **по-уседнали форми в интимна** човешка среда и споделеност.

Ясно е казано (с. 441), че днес, в съвременния кризисно-турбулентен етап от неолибералната Глобализация сме изправени пред заплахата **чудовищно-концентрираната власт** в ръцете и под умовете на **какви хора ще попадне?** В хора-чудовища, или в хора-благородници и хуманисти? Какъв ще е изходът от сблъсъка между тези два типа хора – в национален, в регионален, в световен мащаб? Съответните картини на видимост, формите на публичност, динамиката на новите им хетеротопии **как ще пулсират до изкристализиране на един спасителен нов обществен проект?** Тук отново си позволих да добавя нещо от себе си, но това приемам за естествено, в диалогичния размисъл по текста на автора.

Всичко това вече казах, че е едно съдържателно заключение на този дисертационен труд.

В заключението „*Метафизика на светлината*” авторът ни води към картината на видимост, която той нарича „*Прогрес*”. (с. 453)

Тя е конституирана чрез структурите на **формалното и реалното равенство на пазара** – и наличие на наистина конкурентна среда, **скъсяването** на пространствените и времевите дистанции, разпространението на такива артефакти на демократичното развитие като достъпните **географски карти**, и много други назад в историята. Но прогресът не е генетичен код в историческото развитие на човечеството. Това е една **необходима уж „обективна” илюзия** – първо на либералния капитализъм (според автора), после още по-силно на социалния социализъм като „по-висш обществен строй” (в добавка от мен).

Генетичният код на историята е по-скоро **редуване на цикли на прогрес**, развитие и надстрояване **с реверсивни цикли на деградиране** и примитивизиране. Историята не е линия напред и нагоре. Историята по-скоро е спирала. Историческото редуване на двата вида цикли се корени в промяна на динамиката между **двата императива**: социално равенство – стремеж към свободата (с. 453).

Това следва да се анализира във **феноменологията на капитализма** (класическият, индустриален, от 60-80-те години на XX век), който разгръща политическата свобода, но неимоверно разтваря и скалата на полярните неравенства (особено в следващата си фаза на неолиберализъм и финансово-търговска доминация). И обратно, да се анализира във **феноменологията на социализма** (развитият, от 70-80-те години на XX век), който предлага добри егалитарни решения и усмиравяне на социалните неравенства, но за сметка на политическите свободи и спонтанната мобилност на хората.

В края на това свое „вместо заключение” авторът се връща към концептуалното начало на дисертационния си труд и дава кратка и ясна дефиниция относно видимостта:

- *„Видимостите и картините на видимост НЕ са субективни ИЛЮЗИИ. Илюзии, които да подлежат на разобличаване. И така да се стигне до неподправената обективна реалност.*
- *Видимостите и картините на видимост са феноменални и хабитуални пластове, те са дискурсивни практики и ритуали. Чрез тях властовите сили опосредстват и трансцендентират социалните полета.*
- *В този смисъл картините на видимост са социално произведени. За да изпълняват легитимиращи функции в социалните светове и полета. В политическото поле те са опосредяваща структура.”* (с. 450)

Оценка на научните и научно-приложните ПРИНОСИ

Авторовите научни приноси, формулирани от дисертанта са 6 на брой и според мен са **убедителни**. Подкрепям утвърждаването им. Те **съответстват на заявеното поле** на теоретично и методологично изследване, **съответстват на залога** в работата, съответстват на монографичната **тематична структура**.

Авторовите приноси са **понятийно-концептуални и теоретично-методологични**.

Това е най-високото ниво в йерархичната структура на самата наука социология – не просто *Социология на политиката* като част от *Общата социология* за системата на обществото и човешките отношения в него, но и **разработва ключови термини и понятия от висок категориален ранг**.

Бих допълнил още приноси неща. Преди всичко това, че чрез **този анализ се търси и постига СИНТЕЗ**.

Синтез между, първо, **микро-чувствителност** в анализа на дейности и отношения между хора в реалните социални полета; второ, **институционална прозрачност** в анализа на институции на власт, форми на публичност и картини на институционална видимост; и трето, **системна мащабност и цялостност** на развиваната теория и прилагания методологичен подход. Самите Власт и Публичност, Видимост и Картини на видимост са анализирани в системния мащаб на общата социология, а не само в по-конкретните измерения на отраслово-ситуативна теория и изследвания.

Отбелязвам като специален авторски аналитичен принос **умението да се прелива от микро-, през мезо- до макро- или както тук се предпочита до мета-равнище и проекции. И обратно**. Аналитичното **вплитане на тези три проекции** е впечатляващо. Признак е действително на диалектичен подход, на освободеност от парадигмална догматика.

Тук само съм изненадан защо **не се използва** евристичната мощ на понятийна фигура като „**превърнатата форма**” – въведена и използвана от Маркс, оригинално доразвита и нюансирана от Мамардашвили. Андрей е от онзи модерен за 80-те години културен кръг сред нашите тогава млади философи и социолози, които приемаха Мамардашвили като интелектуално гуру. А тук, в тази си работа, Андрей някак го оставя встрани.

И последно, като похвала тук, казаното по-горе **вплитане и аналитично преливане** между микро-, мезо- и мета-проектиите и форми на видимост на властта **не е механично**, а звучи наистина дълбоко промислено и умело съвместено, **не е еkleктика**, а е успешен авторски опит за органично преплитане и евристично снемане едно в друго.

И ако разрешите още нещо приносно. Този дисертационен текст, самият замисъл на този **авторски труд е ПРОВОКАЦИЯ**.

Първо, като плод на широка и многоканална професионална **ерудиция**.

Човек, като чете, се чуди дали самият той познава в детайли и в достатъчна дълбочина палитрата от големи умове и авторитети в социологията, които пряко или косвено са се занимавали с **политика и власт, привидности и видимости, аномия и хетерономия, социализъм и капитализъм?**

Второ, провокация е като **интерпретация**.

В цялата работа много плътно е използвана, заявената още в началото ѝ, така нар. „аналитична **решетка**”. Доколкото аз схванах, че под това се разбира **методологическа мрежа** от концепции, понятия, приносни интерпретации.

Трето, това вече може да се възприеме и като негативно мнение, провокиране на **съпротива срещу ключовото понятие „видимост”**. Доколкото в тази работа има **инерция към всеядност** – на много места сякаш неусетно поглъща в себе си цялото и целостта, съдържанието на политиката и политическото, на властта и посредническите ѝ форми и функции, на публичността като цяло в демократичните общества, от форма се превръща и в същност.

Но нека кажа обобщено в заключение, че това е **изследване фундаментално, логически е разгърнато** според собствената си концептуална и методологическа мяра.

Сложно е за четене – но това не е недостатък на недоработката, а е нормално да е така. Доколкото в това изследване и теоретично разгръщане са вплетени няколко **основни парадигми и техните специфични проекции**. При това положение няма как да не е сложно за четене. Това на мен ми харесва. Защото е провокация към будния ум, към антидогматизма, към нашето умение да съчетаваме разделените неща, както и да **вплитаме противопоставените начини на мислене**.

Вече казах, че това само по себе си за мен е важен принос в този дисертационен труд. Вероятно ще бъде издадена и **монография** въз основа на дисертацията. Убеден съм, че тя – не само поради своята обемност и всеобхватност, но и заради своята оригинална аналитичност – ще се окаже **център на парадигмално внимание**.

Живеем в **епоха на хибридността, със смесването, при вплитането** на всякакви неочаквани противоположности. Този дисертационен труд и бъдеща книга са в съответствие с нашето разбъркано време, от което ще трябва да изкристализира нещо ново и пълноценно.

ОЦЕНКА на публикациите по ДИСЕРТАЦИЯТА

Представени са 10 публикации на автора по тематиката на изследването. 6 от тях са публикувани след 2014 г. 9 от тях са с 10 и повече издателски страници. Всички публикации са с посочен ISBN на академичното издание, посочени са страниците, както и други библиографски данни.

Оценката ми е, че тези публикации по своята тематика и обем съответстват на дисертацията и заявеното ѝ поле.

Оценка на АВТОРЕФЕРАТА

Към дисертацията е представен автореферат в обем 68 страници.

Авторефератът е добре структуриран. Обособена е първа част, която синтезирано изяснява замисълът и характера на труда. (с. 8-11) Следва втора част, в която също сбито и лаконично, но достатъчно ясно са дефинирани **обекта и предмета**, целите и хипотезите на изследването, както и **фундаментални за труда понятия** като „*привидности*”, „*видимости*”, „*картини* на видимост”, „*режими* на власт”, ясно е експлициран **залогът-ключ** на цялото изследване, а именно „*инверсиите* между власт и видимости”. (с. 12-25) Направено е коректно описание на съдържанието на трите части и на отделните глави в тях. (с. 35-62)

Има справка основните **авторски приносите** на дисертанта. 6 на брой. Подробно описани и дефинирани като авторова гледна точка.

Авторефератът достатъчно точно и прецизно представя дисертационния труд.

Критични бележки, препоръки и въпроси

Основната ми критична бележка от вътрешната защита бе, че в началото на работата не са подредени кратко и ясно изследователски **подход и поле**, проблемна **актуалност и цели**, авторска **теза и залог**, специфичен **предмет и проблемна структура**, **конкретни задачи** и авторски **ограничения в предмета и обхвата** на работата. В този вариант на труда виждаме специално положено усилие, успешно авторово усилие още в началото тези неща да бъдат ясно и синтезирано формулирани.

Аз имам редица несъгласия, потребност от допълнително проясняване на тези и оценки, на много места бих използвал по-различна терминология. Това е естествено при условие, че ние с автора сме парадигмално в различни кръгове на съвременната социология. В същото време тук мога ясно и категорично да заявя, че **оценявам високо усилието на автора да удържа в текста си преплитането не само на различни прадигми**, но често и на **същностно противостоящи си парадигми**. Това оценявам като високо аналитично умение и постижение.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Като имам предвид всичко представено дотук, считам, че дисертационния труд на тема **„Власт и видимост. Към една историческа социология на политическите видимости“** отговаря на изискванията за присъждане на научна степен **„доктор на социологическите науки“** в професионално направление: **„3.1. Социология, антропология и науки за културата“**.

Убедено препоръчвам **научното жури** да гласува за присъждането на колегата Андрей Викторов БУНДЖУЛОВ на научната степен **„доктор на социологическите науки“**.

10 юни 2019
София

ПОДПИС: .....
/проф. д.с.н. Михаил Мирчев/

REVIEW

BY: **PROFESSOR DR HABIL. Mihail Stoyanov Mirchev**, department of Political Science,
Faculty of International Economics and Politics UNWE

OF: **dissertation for the award of the academic title** of doctor habil for the academic
specialty of sociology, professional field 3.1. "Sociology, anthropology and culture-
related sciences"

AUTHOR of dissertation: **Andrey Victorov Bundzhulov**, UNWE
Assistant-professor, Dr in sociology

Topic of the dissertation:

POWER AND VISIBILITY

Towards a historical sociology of political visibilities

Grounds for presenting the review:

Member of the academic jury for the defense of the dissertation in compliance with
Order 332/22.02.2019 of UNWE's rector.

Information about the researcher

The researcher has presented for discussion his dissertation at the department Economic Sociology of UNWE in compliance with article 39 of the regulation for the application of the Law for development for academic staff in the Republic of Bulgaria. The launch of the procedure the defense of the dissertation is based on the decision made by the departmental assembly at the Department of Economic Sociology (*protocol №250 of 07.02.2019*)

In 1976 Andrey Bundzhulov finished his higher education at Sofia University St Kliment Ohridski with a major degree in philosophy and a specialization in sociology. In 1976, he started work as a fellow-assistant at the Center for the theory and management of the ideological process (CTMIP) at the Academy for Social Sciences and Public Administration (ASSPA). In the period between 1978 and 1988 he was assistant-professor in the sociology of public management at the department of sociology at Sofia University. In the period between 1990 and 1996 he was fellow-researcher at the National Center for Study of Public Opinion. In 1996 he was conferred the academic degree of doctor in sociology. In 1997 he was part-time lecturer in the sociology of politics and the sociology of history at Plovdiv University Paisiy Hilendarski at

the Department for Ethnology and Sociology. Since 1999 he has been associate professor at the Department of Ethnology and Sociology at Plovdiv University Paisii Hilendarski. He is delivering lectures in the sociology of politics and the sociology of history. Since 2007 he has been associate professor at the Department of Economic sociology at UNWE.

In 1995 he published his book *Heterotopias*. He is co-author of another three books. They are *Social Stratification*, *Social Inequalities in School* and *Networks of the Transition*. He has written dozens of studies and articles, including such pertaining to the present theoretical and conceptual field.

GENERAL CHARACTERIZATION of the presented dissertation

The dissertation consists of **476 pages** (as the major text comprises 448 pages) – and measured in standard pages of 1,800 symbols the volume is 1,5 times as big. This is a voluminous book that is worthy both in terms of volume and quality for the Doctor Habil degree.

The quantitative aspects are noteworthy, since I am well aware of how difficult it is to write voluminous books, which is a painstaking attempt for the majority of researchers. This is a huge effort **on the part of the author**, and we should express special admiration to him.

The author is not fond of using figures, charts and tables and the such aids for the visualization of abstract matter. I should therefore point out that in this dissertation the author has successfully made use of five figures that are described on p. 455. I must admit that I had problems with interpreting some of the figures (for instance, fig. 2, p. 239 on Foucault's mirror experience). Yet I attribute this difficulty to the fact that in terms of mindset and methodology, I belong to a neighbouring paradigm. Hence this is not the author's fault.

A figure that appealed to me is fig. 5, p. 415 describing **the molecule of conversions** – a molecule situated amid four key institutional actors and their absorption through functional **followers**. This figure is an example of **heuristic synthesis** and an appropriate **abstract visualization** of a multi-dimensional social and institutional process.

* * *

It is here that I should note the two pictures that were used. The mirror topic is used, as the assumption held is that **the method of the mirror** with its constructs of two poles and two viewpoints (p. 248), should be used in the analysis of the **modern world**, and even more so in the analysis of the **post-modern world**, and perhaps the most in the analysis of the **after-post-modern world**. The point is reached at which Durer's Melencolia (1514) is used, even though, regrettably, the author skips the picture and starts a new chapter.

Hence no explicit interpretation of the meaning of Durer's print is made, nor is the print rationalized as a key symbol. Let me recall that Durer himself and his Melencolia are key notions in both transcending the philosophical tradition of the Masonry and the switching of the directions – *from the outside to the inside*, as the author himself argues (p. 247). Let me further note that what is deeply rooted in the field of "visibility and politics, the illusory visibility and real politics, the hampering visibility and strategic politics" is the so called conspiracy theories and the newly established excessive attention to them. These theories lie at the foundation of the political construct of fake news and the divisive clash between power and political publicity today. At the internal defense I recommended that more attention should be paid to Melencolia, both as a figure-related symbol and a political strategy that has been encoded in a system of numbers. I do not see that this was done in the final version, so the author has refrained from accentuating or organically embedding the picture.

The second graphics is again symbolic in nature and is charged with tempting analytical projections. Only within a couple of lines, the author manages to connect some key things relating to the disintegration of the symbolic link between personal biography and the experienced common history, to the blocking of singular points in the emancipating self-inheritance, to the fixating on the past and the huge desire to unhinge ourselves from it and take off to the “progressive” future, and also to following a course in the process of self-inheritance and being stuck in the author’s “tropical illusion.”

Let me now summarize. I told you that I like the **synthesized jumps**, from the **abstract reasoning** through the **mirror constructs** of the social, to the **image-symbol-meaning**. I admire these details in the dissertation. Yet I also recommend more bravery and courage in this respect. I recommend interpretative courage and bravery that finds expression in an additional text placed next to the two graphic pictures.

* * *

Some **362 academic sources** have been used and cited. Of these, 284 are in the Bulgarian language, 21 in Russian, and 57 in French and English. Four websites have been listed in the bibliography. More than two-thirds of the cited works in the Bulgarian language are in fact translations from western authors. The bibliography contains a sufficient number of Bulgarian researchers presented in the form of a paradigm fan, yet I cannot see their use in the text.

It should be admitted that the author shows an **excellent knowledge of the academic literature and of the issues explored in the dissertation.**

What is more, within the applied scientific paradigm, **the author has achieved success in uniting, building up, mutually problematizing and conceptually synthesizing all basic researchers from the modern, industrial and post-modern eras – thus making the analysis from an academic and mental perspective that spans a period of three centuries.** I believe that this not simply exposes the author’s erudition but also reveals his good faith in creatively applying this expertise.

Thus the author successfully applies the systemic approach to the conceptual and methodological contributions of the dissertation. Furthermore, this exposes the author’s high morals among the academic community. I am glad about and fully approve of the fact that even Marx has not been overshadowed by Weber, nor has he been pushed aside into the archaic periphery by Michel Foucault or Gilles Deleuze, or by Pierre Bourdieu and Deyan Deyanov.

The literary sources have been used in a correct manner, and accordingly the references (footnotes and endnotes) and bibliographical data have been given.

TOPICALITY of the topic and issues

There is no doubt that the theme of the dissertation is TOPICAL.

It is topical from a purely **pragmatic political and situational perspective**. Since 2014, the Second Cold War has been raging by resorting to **fierce information and propaganda battles** that are basically geostrategic and ideological in nature, related to values, culture and migration. Two pictures of the world are created that mirror each other. Such mirroring pictures are created about the essence of the crisis of the neo-liberal West, about the onset of the turbulent political and economic transformations, and about the imminent global military conflict.

Hence it was logical that the political constructs of fake news and conspiracy theories should be fabricated. In effect we have been living in the conditions of a global war of **seeming appearances** and **visibilities**, a war between the opposed pictures of visibility. The alternative pictures of visibility have been foisted on public opinion and on the social mind by the use of all possible propaganda-related communication tools.

In such a context, sociology and all serious social sciences have been faced with a **clear pragmatic challenge to catch up with social realities by creating the adequate mechanisms in terms of notions and concepts as well as theory and methodology** used for the analysis and modelling of power, and for predicting and optimizing power. I think that the present work has been positioned in the field of **the organic link between social context and social practice**, on the one hand, and **academic reflexivity and heuristics**, on the other.

Design of the dissertation – research field and area. Research object.

In this dissertation, which is huge in volume and highly relevant in content, there are 16 pages that should presumably clarify the major pillars of this piece of research. They pertain to the research TOPIC, the research FIELD and the applied theoretical and methodological APPROACH - pp. 7-18, 18-21, 38-56. It is here that the author defines in a schematic way his research field and research approach.

The text is extremely concentrated, and it takes hours to read it through. This sounds normal, given that the author himself admits that his work is an attempt at carrying out research that it not merely conceptual in nature but also is theoretical with a strategic dimension together with it being supported by empirical material (pp 18-19). I personally read these paragraphs very carefully, and returned to them many times as I was reading the whole dissertation. At the same time, I must admit I was not only enriched with new projections to interpret the issues, but was also overwhelmed with the **critical energy** of methodological **scepticism**.

- It becomes evident that there is a distinction between the *Sociology of politics* and *Political sociology*. In the author's opinion, the former is operational in the field of the **broad-scale GENERAL sociology** through the systemic and macro-social perspective, whereas the latter pertains to **the specified applied and industrial sociological science**. There is good reason to make such a distinction, even though the two notions examined in detail throughout the dissertation quite often overlap and accordingly the distinctive lines fall apart...
- Both sociologies for politics and for the political and power present in a crystallized version the so called sociological APPROACH to politics. Here comes a major challenge. The task is to expand this approach into a **COMPREHENSIVE AND FULL-FLEDGED THEORY** – a theory of Power (capitalized), implemented not only by the state in respect of all fields and elements of the social system. This distinction pertains **to the phenomena of power that are scattered (diffused)** amid the united social communities and functional groups and among the civil units such as the family and the kinship communities, even among schools, hospitals and the like (under Duverger). We can imagine these units as separated, functionally independent and involved in self-regulation (self-governance).
- The author further argues that such a **comprehensive theory from sociology to politics** should be seen as a META-theory that is **ABOVE** the many sciences that treat politics, the political and power as their research object. This pertains to the

sociological **META-synthesis** that goes beyond the fruitful work of history and philosophy, to political science and anthropology, and to psychology and anthropology, to the economy, among other sciences. I am a fervent proponent of this assumption, despite all former fears of *sociological fundamentalism*. Here I would make a reference to a similar meta-synthesis made by Manuel Castells in his book **Communication Power** (2011).

- A distinction is made between **political power** in the NARROW and BROAD meaning. In its narrow meaning, the notion of political power is “**state organization and activities of the state apparatus and state institutions.**” Furthermore, it is a field of symbolic power as a “state meta-capital” (according to Bourdieu). In its broad meaning, the notion concerns “the **political and administrative POWER** that lies in/goes beyond the social fields.” I do not agree with such a definition, given that, thus formulated, the two notions largely overlap, considering that Power takes action through its institutions and apparatus, through civil service and laws, through its organization and the respective activities. Furthermore, real power is invariably the power beyond the social fields and the symbolic perspectives, there is simply no other type of power, except for the cases in which we see such fields as self-construing themselves on a desert island. On the other hand, I do welcome the author’s methodological approach whereby **a distinction between the notions in their narrow and broad meaning and projections is sought.**
- It is clearly and categorically claimed that the *strategic* research field is marked by the **Power-Visibility-Publicity** triad. Likewise, the question is whether visibility will be clearly defined in the narrow and broad meaning. This is methodologically relevant when appearances and visibilities are used as notions constructed in the fields of socialism and capitalism and when topical effects and expressions are analysed. It is my presumption that if visibility is defined in terms of narrow and broad meaning, the triad will take the following form: **Power- Publicity-Visibility.**
- In focus are the following concepts: **production(-formation)**, followed by **positioning(-structuring)**, in turn followed by **transformation/s**. All this is presented in the historically visual shape of real social processes and forms, visibilities and pictures of visibilities. Yet it is my belief that the question remains open as to why **the author should dismiss the whole theory involving the politicizing of the so called social public engineering** from the last decades, for instance the theory of the classical political analyst Noam Chomsky or the American political engineer Steve Bannon who is operating in Europe. What is more, what is sought in this dissertation is an organic synthesis in terms of both theory and methodology between the traditions of Foucault and Weber and between the traditions of Marx and Bourdieu. Moreover, this engineering is directly connected with the tools (related to the media and propaganda, and psychological tools) for “the production, positioning and transformations” of false visibility of the political goals, of the political agents/actors, of the promoted interests, of the real results of politics, and of the beneficiaries and victims of Power. Moreover so, given that the author would insistently define **political activity** as transitions-transmissions-transfers of social order, **of political order (nomos)**. He defines it within the entangled network of social activities that are dynamically becoming ever more differentiated and complicated in the contemporary society. Moreover, all this is yet again duplicated and complicated by the specific apparatuses

(*bureaucracy* according to Weber) for a specific *leadership-governance-ruling* over the specific activities and processes in every social field, with the increasing power of “intermediaries” between the state and the capital, between politics and private interests (p. 46).

- In a historical perspective, the analysis is focused on **political power in MODERN society** (p. 36). The latter is projected through the prior to the political, pre-modern forms of Power. My question is why should the **POSTmodern forms of power** be excluded from the analysis? And why should the contemporary **AFTER-POST-MODERN** age and the present forms of power be excluded from the analysis?
- I think that the author should explicitly define at this point the **historical timeframe** of the dissertation. I believe that this is an important **clarification of the research object**. What I can see from the text is that there is a delimiting of the timeframe only up to the 20th Century. That is to say that the timeframe does not continue through the post-modern era and Globalization taking place since the 1990s. There is no analysis of the time beyond the end of industrial society of the second half of 20th Century. Neither is our sinking into the contemporary hedonistic consumer society of the Western type analyzed
- What is analysed is the „*political power par excellence*” of the modern ages of capitalism and socialism between the 1930s and the 1980s, excluding the transformations of power and its virtual visibilities of the last two decades, especially after the year 2014. This is a significant self-restriction of the author, given that the last two decades are by no means a minor detail in the historical landscape. It was then that the communication revolution took place and the power of mobile communications gained ground, which is not simply power over politics the business relations but power over the public mind, over the family and the character of the younger generations. It is power over all forms of visibilities and appearances. It was during these two decades that the sixth technological revolution took place that attempted to transform the mass-scale genetic engineering with the chip-wise control of the population when nanotechnologies were widely used. It is during this period that the new technocratism was boosted – the belief in the overwhelming power of artificial intellect. Let me recall that a point of Singularity is expected to be reached no later than the year 2045, when power will be concentrated in a totalitarian manner in various forms that are difficult to imagine by man’s common sense.

RESEARCH TOPIC

At the internal defense criticism was directed at the fact that the research topic is not explicitly defined in the traditional manner. Now things have been supported and added in pages 7-18 of the Introduction under the heading of “The research pledge – outlining the research issues and approach.” Generally speaking, these first pages are basically devoted to the research object and topic, and to the specific methodological approach. Furthermore, the “several leading lines that run across the text from its beginning until its end” have been clearly defined (pp. 18-19).

As far as I get oriented, the **RESEARCH OBJECT** of this theoretical dissertation is **Power** (capitalized) and the power phenomena of **political power** (p. 7).

Power is seen not as “political superstructure” (not simply as the state). The author claims that this is a departure from Marx and his macro-sociological and structural and functional model of society as a dynamic system.

Power is defined as **immanent of the social fields**, as a **social order** both *of* and *within* the separate social fields. My interpretation is that it is a diffusive and implicit ubiquity of power. Further in the text it is defined as power with a small letter, unlike the capitalized Power that is the power within the state and society at large. I fear that the author has made some contradiction in his own typology and definition of the research issues, object and topic at the very start of the dissertation.

As far as I get oriented, the **RESEARCH TOPIC** of this theoretical dissertation is **how political power gives rise to visibilities**. The latter in turn reversely **give rise to power**, which bears resemblance to the formula “**Power – Visibility – Power Prime**” (pp. 8-18, 80-88).

The author explicitly underlines and argues that he would deal with the **key inversion of the “Power of visibility toward the Visibility of Power and vice versa,”** and that he will analyse and explain how they are mutually functional as:

- two separate realities and social phenomena?
- or two realities that are **embedded in each other**, a dialectical relationship just like the one between content and form, between goals and expressions, between interests and explanations, between realities and appearances and between utopias and heterotopias?
- the **construction** of visibilities and pictures of visibility through **power** and vice versa as the historical transformation of power and its intermediaries; as turning points of the different power regimes and their respective visibilities. (p. 8)

The author treats **public space** as the heterotopic space of symbolic power, including **the mirroring between places and counter-places** (according to Foucault) for instance, when politics and the economy mirror each other. All this is done in terms of both meaning and symbolism in the mirrors of visibilities and counter-visibilities. In this context the **key inversion** is between **the visibility of power** and **the power of visibility** (p. 12). Here the research topic is expanded to cover the intermediaries and the **intermediary units that are also power**. They themselves get inversed from dominated to dominating social units within the general amalgam of Power (p. 13). It is also worth noting the appropriate analysis of the **symbolic fields**, burdened with visibilities and appearances that at times can encompass and even stifle the various social intermediaries.

The author describes the phenomena of political and power visibility, which include the following ability:

- **to be highlighted** – achieved by casting light upon facts and events in politics and power, what is referred to as publicity;
- **to be verbalized** – achieved through language and linguistic culture, though linguistic identity and culture-specific communication;
- **to be described** – achieved through political talk and rhetoric, through the verbal charisma of politicians and statesmen;

- **to be tangible** – achieved through the touch and the human contact, the feeling for attention, understanding and respect, the accessibility of politicians and statesmen.

What is highlighted is the increase of **Power and Visibility** today (p.16). In effect the author tells us **how topical the explored issues are** and their practical topicality, hence the topicality in terms of theory and methodology.

I would here list the different definitions of our contemporary age such as: the age of image, the society of packaging, people in virtual reality; the generation of the selfie, of the power of brand and branding, of the magical words and images in politics, image making or character killing of politicians as a trademark amidst the political market... The author fails to deal with these definitions and accents of the after-post-modern contemporary world, even though they are all at once appearances and substantial realities, they are at once visibilities and political instruments and deliberately constructed public pictures of visibility today. Hence I once again should note the author's self-restriction to examine these issues until the eve of the new Millennium, that is, up to the realities and appearances of social development until the end of the 20th C.

In philosophical and methodological terms, the author positions his key concept of **Visibility** vis-à-vis the fundamental notion of **Truth**.

He explicitly lists several interpretative angles in his analysis: truth and politics, truth and opinion, truth and ambiguous facts; conflicting facts and truths.

In the reversed mirror he talks of **fake news** as a powerful tool for propaganda; he further talks about **half-baked truths** and their usage for the manipulation of public opinion and of the political attitudes among the population; and naturally about the false facts and disinformation, and positions all this in the context of big/large-scale politics– state, inter-state and geostrategic – as he dwells on information and propaganda wars today.

Power always finds expression in various REGIMES of visibility and publicity, through the listed phenomena such as practices and rituals, institutions and apparatuses, **appearances** and (**illusions** – MM), **pictures of visibilities** and (**images** – MM).

The author assumes that these are the socially accepted and valid among a given community or group, or in a given society mental forms (according to Marx). Here I dare add that these mental forms orient the people in terms of making sense (of the world) and help them adapt to a specific social and political situation.

I should note the author's explicit remark that he avoids **substantial notions** such as *system, structure, network, field, sphere, space* (p. 58). In fact, he is constantly using them and he is thus directing our attention through them, YET... in the unsubstantial meaning, in his view. This is where my major methodological disagreement comes. I doubt whether such a **systematic relativization** and subjectivization, and hence psychologization favors the clarity in his assumptions and accordingly the success of this dissertation.

We can see that on the same page further up, the author talks of a sphere and fields, of "**politics as a specific sphere**" and its connection with the so called "**social fields**". He further talks of entanglement and mediatization of **units and networks** and of the **participation of political actors in the game** amidst the respective fields, and so on (p. 58).

STRUCTURE of the dissertation

The dissertation is developed in the classical structure of Introduction, three sections that consist of three or four chapters each. There is no conclusion or a standard summary at the end. In essence, the final chapter titled “Beyond the borders of capitalism. The taming of the irrational stimulus” plays the role of a final summary. This is the conceptual end of the dissertation, obviously in a historical perspective. There is also a separate section “Instead of Conclusion” titled *The metaphysics of light*. There is also List of the charts and pictures and a bibliography.

The large volume and scale of this dissertation are impressive. The content is expanded in detail in **70 thematic angles**, as I managed to count. This serves as evidence to the author’s ambition and creative accomplishment, as well as to the **multidimensional set of issues addressed** and the **multiple applicability of the methodological approach**, and to the wide range of historical projections and analytical reflections.

In the Introduction (95 pages), the author offers his **analytical and methodological framework** within which the **basic ideas, lines of argumentation** and **conceptual tools** are located. Both a comparison and distinction is made between **seeming appearances** and **visibilities**, and the latter are specified in **pictures of visibility**. The box of tools is opened to the readers. Social fields and spaces are exposed **through the lens of heterotopias**. It becomes evident that the core of the dissertation is the analysis of **socialism**. What is explicitly mentioned is the doubling and the two-directional inversion between power and visibility. The emphasis is laid on the fact **power is absorbed by visibility** and appearances. Today we can argue that reality is absorbed by the virtual reality.

Part One (117 pages) is **theoretical and conceptual**. It is structured in three chapters. The author explains his view of the essence and research topic of the Sociology of politics and power. The “**Weber – Elias – Schmidt – Foucault – Bourdieu**” continuum is outlined, who are the favourite researchers and those who are emblematic of this paradigm. Yet together with these are the authors of the end of the 20th C, who leave us in the modern age, standing at the threshold of the post-modern world but coming long before the after-post-modern age of the last 15 years. A distinction is made between *the political* and *politics* and finally *political power*.

The emphasis is laid on **the reverse relations** between the two spheres in the social system: **the economy and politics**. This is how the conceptual transition is made from Marx, through Weber to Foucault and Bourdieu. An attempt is made at the synthesis between the three different and autonomous sociological perspectives and manners of analytical and interpretative reasoning. The emphasis is laid on the mutual *transmissions-transitions-transfers* between the economy and politics.

Special attention here is devoted to the sociologist as a public **figure** and his **role**, and his active participation in the **political process** and **game** in principle and in particular during elections. It was quite interesting for me to read about the author’s reasoning and vision of the field of **sociology in the conditions of the different political regimes** – the regimes that **stimulate sociology, contributing to its expansion**, and the other regimes that **trump** on sociology, squeezing its field to political participation.

I would have continued this line of analysis to include the decades following the Transition (1999), considering that as things get clearer in a political environment that determines the academic and creative profiles of sociology and of the new generations of sociologists. It would

be interesting to see the description of the new pictures of visibility... For instance, the visibility of our relevant common academic creativity through the system of western referenced journals and impact factor is the visibility of relevance or else of irrelevance. I think what is missing here is a brave Bulgarian author such as Dukhomir Minev with his book ***Sociology, power and societies*** published in 2011.

Part Two (107 pages) is **conceptual and analytical with a view to application**. The functioning of public space and the forms of symbolic power are conceptualized through the basic notions: **heterotopia, utopia, nomos, heterotopic and tropic effects**. In my opinion the notion of **anomia** is missing. I think its place is next to **heterotopia**, considering the overlapping and distinction of the two notions.

The historical transformations of the political regimes are traced through the types of publicity. It is beyond doubt that the typology of publicity is intriguing and heuristic: *spectacular, representative, mirror-ceremonial, liberal, anonymous*. The latter is seen as valid during the late modern age. The modern phenomenological field, the structural transformations of publicity, the phenomena of the unification of **appearances and visibilities** in specific pictures of visibility are discussed.

The pictures of visibility are traced in their historical transformation. I found particularly interesting the last two accents: visibility as a power tool and visibility as an essential curtain. In a heuristic manner a distinction is made between the following types of publicity: the *spectacular* and the *representative* one, and the *anonymous* and the *liberal* one.

A whole 54 pages are devoted to the **socialist heterotopia**, both as a space of symbolic power and a tool for reassertion of civil legitimacy, with the systemic ideologizing of the pictures of visibility and aspirations toward an excessively visualized publicity of power and of the political imperatives. This specific analysis with new accents is being elaborated upon in the first chapter of the third part of the dissertation – “*Pictures at the end of the old regime*”, consisting of another 20 pages.

Part Three (104 pages) **analytical with a view to application**. Place and time are shifted to the late socialism and the Transition, the *Perestroika* when the ground was prepared for the collapse of the political, power and ideological system of values.

Of interest are the **phenomenological analyses** of the struggle with the pictures from the past and those belonging to the past, of the crisis and the turnabout of biographies, the self-inheritance of the new-old elites, the double rebuttal (refutation), the mirror-like formation of the new ideological identities, the entanglement of inherited and newly established links and network structures (units).

It is from this micro-angle (perspective) that the transition is made yet again to the **macro-angle** (perspective) of the economic system, the conversion of capitals, the revolutions carried out through the active and mobilized social networks, and the going through the stage of the two-partisan model, and the usurpation of politics and power by a network of dummies. All these processes have been taking place during the second reign of capitalism in Bulgaria.

Finally, a brief overview is made of the **new heterotopias** and of their typical political forms and power formulas, and of the specific forms of publicity and pictures of visibility. The discourse opens up to a **possible future that stretches beyond the contemporary capitalism**, and “a new social order” is envisaged, though put in quotation marks.

The author has clearly put forward his hypothesis to the effect that **community enclaves**

are already being set up (p. 446), despite the seeming domination of the political and value-related status quo. These enclaves are making their **breakthrough toward a new ethics** of humanism and sharing, of spirituality and anti-mercantilism, of the socialization of the economy along with a normal conservatism of human culture and identity. I myself added the latter phrase. I wish that the author's reasoning had taken that path.

I also share the quoted words of Liotar pertaining to melancholy as the dominant emotional and psychological state during the post-modern age. Now in the after-post-modern age, we should expect that the dominant feeling should be that of optimism and peaceful constructivism, an expressed individualism in harmony with assertiveness, a continued aspiration toward success, and also forms of intimacy and sharing better embedded in the human environment.

It is explicitly stated (p. 441), that today in the contemporary stage of crises and turbulence of the neoliberal Globalization, we are faced with the threat of a **monstrous concentration of power** falling into the hands of who knows what people? Will they be human monsters or else, humane and noble people? What will the outcome be of the clash between these two types of people – at the national, regional or global level? How will the relevant pictures of visibility, the forms of publicity, and the dynamics of their new heterotopias **pulsate until a new rescuing social project crystallizes?** I yet again took the liberty to add something myself, though I think this is natural, given the dialogic pattern of reasoning on the author's text.

As I already mentioned, all this comprises a substantive conclusion of this dissertation.

In the conclusion, *Metaphysics of Light*, the author takes us on a journey to the picture of visibility he refers to as *Progress*. (p. 453)

It is constructed through the units of **the formal and real equality in the marketplace** – and the existence of a competitive environment, the **shortening** of the space- and time-related distances, the dissemination of artefacts of the democratic development such as the accessible **geographic maps**, and many other ones that date back in history. Yet progress is not a genetic code in mankind's development. This is **a seemingly necessary "objective" illusion** – first for liberal capitalism (in the author's view), and even a stronger necessity for social socialism as "a higher social order" (in my opinion).

History's genetic code rather comprises **successive cycles of progress, development and building up** (superstructuring?) with **the reverse cycles of degradation** towards primitivism. History is not a straight line going upward and forward. History is rather a spiral. The historical succession of the two types of cycle is rooted in the changing dynamics between the **two imperatives**: social equality and aspirations towards freedom (p. 453).

This is what should be analysed in the **phenomenology of capitalism** (classical, industrial, or the one from the 1960s and 1970s), that contributes to the expansion (unleashing) of political freedom, though it also opens wide the huge gap of polar inequalities (especially in its next stage of neoliberalism and financial and commercial dominance). Vice-versa, we can analyse the **phenomenology of socialism** (of the developed type of the 1970s and 1980s), which offers reasonable egalitarian solutions and irons out the social inequalities, though at the expense of political freedom and of the spontaneous mobility of people.

At the end of the so called "Instead of conclusion" part, the author goes back to the conceptual beginning of his dissertation and provides a short and clear definition of visibility:

- „Visibilities and the pictures of visibility are NOT subjective ILLUSIONS, illusions that are presumably subject to dispelling, from which the point of the unfalsified objective reality should be reached.
- Visibilities and the pictures of visibility are phenomenal and habitual layers, they are discourse practices and rituals. It is through them that the empowered forces manage to mediate and transcend the social fields.
- In this sense the pictures of visibility are socially created, so that they could perform their legitimizing functions in the social worlds and fields. In the political field the pictures are a mediating unit.” (p. 450)

Assessment of the scientific and the applied scientific CONTRIBUTIONS

The author has formulated six scientific contributions and in my opinion they are **persuasive**. The scientific contributions of the author as formulated by him are indisputable. I support their confirmation. They are in line with the declared field of theoretical and methodological research and with the pledge in the dissertation. They are in line with the thematic structure of the book.

The contributions are **conceptual** as well as **theoretical** and **methodological**.

This the highest level in the hierarchical structure of the science of sociology per se – not only the Sociology of politics as part of General sociology on the system of society and human relations in it. The author further develops key terms and concepts from a high category rank.

I would add another two contributions, above all the fact that this **analysis seeks to achieve and and does achieve a SYNTHESIS**.

First, a synthesis is achieved between the micro-sensitiveness in the analysis of activities and human relations in real social fields; second, **institutional transparency** in the analysis of empowered institutions, forms of publicity and pictures of institutional visibility, and third, systemic breadth and integrity of the developed theory and of the adopted methodological approach. The Power and Publicity, Visibility and Pictures of visibility per se are analyzed within the systemic scope of general sociology, not only in the specific dimensions of the industrial-situational theory and research.

I would like to highlight as a special analytical contribution the author’s **expertise in making a transition from the micro-, through the meso- and finally to the macro-level, or as it is argued, to a meta-level and projections. And vice versa**. The analytical interweaving of these three projections is impressive. It is indeed a sign of the dialectical approach and of the freedom from paradigmatic dogmas.

Here I am only surprised by the fact why has the author not used the heuristic power of a conceptual figure such as “the transformed form” – introduced and used by Marx originally and further elaborated and nuanced by Mamardashvili. Andrey belongs to the cultural circle of the 1980s that was then so fashionable among our young philosophers and sociologists, who saw Mamardashvili as their intellectual guru. While here, in the analyzed dissertation, Andrey somehow leaves him aside.

And finally, the aforementioned **interweaving and analytical transition** between the micro-, meso- and macro projections and power’s forms of visibility is nothing mechanical. Instead it seems to have been deeply considered and skilfully implemented. This **is not eclectics** but a successful attempt on the part of the author to organically interweave and heuristically embed one layer into the other.

And if you allow me to note one more contribution. This text of the dissertation and the very idea of this work is a **CHALLENGE**.

First, this piece of research is the result of a broad erudition and multidimensional professional development. When one reads they wonder if they themselves know in detail and in sufficient depth the multitude of great minds and authorities in sociology who were directly or indirectly committed to the study of politics and power, seeming appearances and visibilities, anomia and heteronomia, socialism and capitalism.

Second, provocation is much like interpretation. In the whole work the so called “analytical grid” is frequently used, as was declared at the beginning of the dissertation. As far as I could get it, the grid refers to a methodological network of concepts and interpretations, which is a contribution.

Third, this can be taken as a negative opinion and pertains to **the very challenging of the key concept of visibility**. As far as we can detect the inertia toward being omnivorous, considering that, throughout the dissertation, it seems as if the whole and wholeness are imperceptibly encompassed, and so are the contents of politics and the political, of power and its mediating forms and functions, of publicity as a whole in democratic societies, from form it also becomes essence.

However, let me summarize in conclusion, that this is a **fundamental piece of research that is logically elaborated upon** in compliance with its own conceptual and methodological measure.

It is difficult to read, though this is not a deficiency of not being well developed, but is rather seen as a normal process, considering that this research and theoretical elaboration combines **several basic paradigms and their specific projections**. Hence, it cannot but be difficult to read, which I personally like. After all, this is a challenge to the bright mind and to anti-dogmatism, as well as to our expertise to combine the divided things, and also to interweave the opposed frames of thought.

I already said that for me this in itself is an important contribution of the dissertation. A monograph will most probably be published on the basis of the dissertation. It is my conviction that, not only due to its volume and comprehensiveness, but also due to its original analyticity – the book will become a focus of paradigmatic attention.

We are living in an era of hybridity, of mixing, of interweaving of all unexpected contradictions and opposites. This dissertation and future book are in line with our complicated age, out of which something new and adequate will crystallize (emerge).

ASSESSMENT of the publications related to the dissertation.

The author has presented 10 publications on the topic of the dissertation. Six were published after 2014. Nine of these consist of 10 or more pages. The ISBN typical of academic publications has been indicated with regard to all of the author’s publications. Also the pages and other bibliography-related information has been given. My assessment is that these publications in terms of topic and volume are relevant with regard to the dissertation and its claimed research field.

Assessment of the AUTHOR’S SUMMARY

Together with the dissertation a summary of 68 pages has been submitted.

The summary is well-structured. It presents the major assumptions held and defended in the dissertation (pp. 8-11). Also, the content of each chapter has been summarized. The author has

presented the major charts, the basic conclusions and contributions. Overall, the summary gives a sufficiently precise overview of the dissertation.

Critical notes, recommendations and questions

My major criticism at the internal defense pertained to the fact that at the very beginning of the dissertation, the **research approach and research field, the topicality of the addressed issues and the research goals, the author's assumptions and pledges, the specific research topic and problem structuring, alongside the specific tasks and scope of research** should have been listed in a brief and clear manner. We should note that in this variant of the dissertation, the author has put special effort so that all the above mentioned things be clearly formulated in brief.

CONCLUSION

Taking into account all mentioned so far, I think that this dissertation on the topic of ***“Power and visibility. Towards an historical sociology of the political visibilities”*** meets the requirements for the award of the scientific degree of “doctor habil in sociology” in the professional field of “3.1. *Sociology, anthropology and culture-related sciences*”.

I am convinced that I should recommend that the scientific jury should vote in favour of conferring Andrey Victorov Bundzhulov the title of doctor habil of sociology.

10 June 2019
Sofia

Signature: .....
/proff. Dr.sc. Mihail Mirchev/